

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ

**ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА:
ПІДГОТОВКА ДО ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ**

Навчальний посібник

Херсон
ОЛДІ-ПЛЮС
2018

УДК 340.12(075)
Т 33

*Рекомендовано до друку
Вченою радою ДЮІ МВС України
(протокол № 6 від 22.12.2017 р.)*

Рецензенти:

Матвєєва Л.Г., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ;

Жаровська І.М., доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та філософії права Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»

Зозуля Є.В.

Т 33 Теорія держави і права: підготовка до державної атестації : навчальний посібник / Є.В. Зозуля, І.В. Іванов, А.В. Гончаров; за заг. ред. Є.В. Зозулі. – Донецький юридичний інститут МВС України. – Херсон : Олді-плюс, 2018. – 164 с.

ISBN 978-966-289-228-4

У навчальному посібнику автори розглянули питання щодо підготовки до заліку, екзамену, а також державної атестації з курсу «Теорія держави і права». Структура посібника містить теоретичну та практичну частини. У теоретичній частині розглядаються питання щодо формування, розвитку та функціонування держави і права. Особлива увага приділена виникненню та функціонуванню шкіл права. У практичній частині наведені приклади вирішення завдань пов'язаних з питаннями держави і права.

Посібник розрахований на студентів (слухачів) та курсантів денної та заочної форми навчання.

УДК 340.12(075)

ISBN 978-966-289-228-4

© Зозуля Є.В., Іванов І.В., Гончаров А.В., 2018
© Донецький юридичний інститут МВС України, 2018

ВІД АВТОРІВ

У вищій школі так склалося, що екзамен завжди викликав у студентів (курсантів) особливе хвилювання. Особливо це стосується державної атестації, при підготовці до якого потрібно вивчити та проаналізувати велику кількість навчального матеріалу. При цьому не одне джерело не дає вичерпної інформації.

Даний навчальний посібник покликаний допомогти у вирішенні цієї проблеми. Державна атестація – це певний підсумок навчання студента (курсанта) у вищому навчальному закладі.

Традиційно, досить гостро постає питання про успіхи студентів (курсантів) на державних екзаменах з базових навчальних дисциплін. Саме такою і є теорія держави і права. Теорія держави і права по суті виступає фундаментом для юридичних наук, як теоретичних, так і прикладних. Вона вивчає загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування державно-правових інститутів.

Крім того, по курсу «Теорії держави і права» існує великий об'єм літератури, в якій студентів (курсантів) розібратися складно або не вистачає часу.

Кожен, хто складає державну атестацію, хоче знайти відповіді на велику кількість питань і бажано в одному джерелі.

Даний навчальний посібник є збіркою відповідей на екзаменаційні питання з курсу «Теорія держави і права». При цьому слід зауважити, що надана у посібнику інформація не є вичерпною. Для більш поглибленого вивчення матеріалу автори рекомендують звернути увагу на фундаментальні праці видатних науковців сучасності з зазначених питань.

Мета, поставлена авторами, полягає в створенні лаконічного і простого навчального посібника, який задовольнить вимоги студентів (курсантів) всіх рівнів підготовки.

Автори при складанні навчального посібника використовували раніше накопичений матеріал по курсу «Теорія держави і права» (підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації, лекції тощо).

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Тема 1. Поняття, предмет і методи теорії держави і права.....	11
1.1. Предмет науки теорії держави і права. Функції ТДП як науки.....	11
1.2. Класифікація та характеристика методів науки ТДП	12
Тема 2. Походження держави і права	15
2.1. Договірна та патріархальна концепція виникнення держави і права.....	15
2.2. Матеріалістична (марксистська) концепція виникнення держави і права.....	17
2.3. Теологічна та органічна теорія виникнення держави і права.....	18
2.4. Соціальна структура та влада у первісному суспільстві.....	19
2.5. Характеристика соціальних норм первісного суспільства	20
2.6. Характеристика історичних типів права	21
Тема 3. Сутність і типологія держав	23
3.1. Поняття та ознаки держави. Ознаки, які відрізняють первісне суспільство від держави.....	23
3.2. Формаційний підхід до типології держав. Характеристика історичних типів держав	25

Тема 4. Форма держави	27
4.1. Поняття форми держави та її елементи.....	27
4.2. Поняття та види монархій як форми правління	27
4.3. Характеристика конституційної (обмеженої) монархії як форми правління	29
4.4. Поняття та види республік як форм правління.....	30
4.5. Поняття та ознаки конфедерації.....	31
4.6. Поняття, ознаки та види антидемократичного політичного режиму, як одного з елементів форми держави	32
4.7. Поняття, ознаки та види демократичного політичного режиму, як одного з елементів форми держави	33
4.8. Поняття, ознаки та види унітарної форми територіального устрою.....	34
4.9. Поняття, ознаки та види федеративної форми територіального устрою.....	35
4.10. Форма держави сучасної України	36
Тема 5. Механізм та функції держави	37
5.1. Органи законодавчої влади: поняття, завдання, компетенція та функції	37
5.2. Поняття державного службовця та посадової особи	39
5.3. Поняття та система функцій держави.....	39
5.4. Поняття, види та функції органів виконавчої влади...	41
5.5. Поняття, ознаки та класифікація органів держави.....	43
5.6. Специфіка внутрішніх функцій соціально-орієнтованої держави	45

5.7. Теорія розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову	46
5.8. Характеристика внутрішніх функцій держави	48
5.9. Характеристика зовнішніх функцій держави	49
Тема 6. Політична система суспільства	50
6.1. Органи держави в політичній системі суспільства	50
6.2. Поняття та характеристика основних елементів політичної системи	52
Тема 7. Правова держава, громадянське суспільство, громадянин	53
7.1. Взаємовідносини правової держави та громадянського суспільства	53
7.2. Втілення принципів правової держави в Конституції України	55
7.3. Зміст принципу верховенства права в контексті теорії правової держави	58
7.4. Поняття та ознаки правової держави	59
7.5. Принципи правової держави	60
7.6. Функції громадянського суспільства у політичній системі	62
Тема 8. Поняття права. Право в системі соціальних норм	65
8.1. Поняття та види соціальних норм	65
8.2. Принципи права та їх значення для юридичної практики	67
Тема 9. Норми права	69
9.1. Специфіка структури норм права в різних галузях права	69

9.2. Структура норми права	70
9.3. Характеристика видів норм права.....	71
Тема 10. Правотворчість. Джерела права	73
10.1. Поняття джерела права.	
Характеристика видів джерел права.....	73
10.2. Поняття правотворчості, її види та функції.....	76
10.3. Правовий прецедент як джерело права	78
10.4. Принципи та стадії правотворчості	80
10.5. Система джерел права сучасної України	81
10.6. Судовий прецедент як джерело права.	
Переваги та недоліки прецедентного права.....	83
Тема 11. Нормативно-правовий акт:	
поняття, ознаки та види	84
11.1. Види нормативно-правових актів	84
11.2. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та по колу осіб	85
11.3. Поняття, ознаки та види нормативно-правових актів	88
11.4. Прогалини в праві та способи їх подолання	90
Тема 12. Система права та законодавства	92
12.1. Поняття системи права.	
Характеристика елементів системи права	92
12.2. Поняття та види галузей права.	
Внутрішня будова галузі права	94
12.3. Поняття та види систематизації нормативно-правових актів	97
12.4. Публічне та приватне право.....	98

12.5. Характеристика системи законодавства сучасної України	100
Тема 13. Правові відносини. Юридичні факти	101
13.1. Види суб'єктів правових відносин та їх правовий статус	101
13.2. Поняття та види юридичних фактів.....	103
13.3. Поняття юридичних фактів та їх класифікація	105
13.4. Поняття, ознаки та види правових відносин.....	106
13.5. Структура правових відносин	107
13.6. Характеристика видів суб'єктів правових відносин	109
Тема 14. Реалізація та застосування права.	
Тлумачення норм права	110
14.1. Граматичний спосіб тлумачення норм права	110
14.2. Поняття тлумачення норм права та його значення для юридичної практики	111
14.3. Поняття, ознаки та стадії правозастосовчої діяльності. Поняття та види правозастосовчих актів	112
14.4. Форма реалізації норм права: поняття та види.....	115
14.5. Характеристика видів тлумачення норм права за обсягом тлумачення та за суб'єктами тлумачення.....	116
14.6. Характеристика способів тлумачення норм права (граматичний та логічний)	118

14.7. Характеристика способів тлумачення норм права (граматичний, системний, логічний, історико-політичний)	119
Тема 15. Школи права	120
15.1. Основні положення матеріалістичної (марксистської) теорії права	120
15.2. Основні положення теологічної теорії права (А. Аврелій, Ф. Аквінський)	121
15.3. Основні положення теорії природного права	121
15.4. Основні положення теорії юридичного позитивізму (І. Бентам, Дж. Остін, Г. Кельзен, Г. Вільямс)	122
15.5. Соціальне призначення та сутність держави в контексті ідеалістичних теорій І. Канта, Г. Гегеля, Р. Штамлера	124
15.6. Соціальне призначення та сутність держави в контексті матеріалістичної (марксистської) теорії.....	127
Тема 16. Механізм правового регулювання. Законність	128
16.1. Поняття та види методів правового регулювання.....	128
16.2. Структура механізму правового регулювання. Методи правового регулювання	129
Тема 17. Правопорушення та юридична відповідальність.....	131
17.1. Підстави та принципи юридичної відповідальності.....	131
17.2. Поняття юридичної відповідальності: принципи та підстави.....	134

17.3. Поняття, ознаки та види правопорушення.....	135
17.4. Поняття, ознаки та види юридичної відповідальності	137
17.5. Склад правопорушення	138
Тема 18. Правові системи сучасності	139
18.1. Характеристика правової системи: поняття та структура.....	139
18.2. Характеристика романо-германської правової системи	141
18.3. Характеристика англосаксонської правової системи	142
18.4. Характеристика мусульманської правової системи	144
18.5. Правова система сучасної України	145
ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА	148
ЛІТЕРАТУРА ЗА ТЕМАМИ.....	155
ДОДАТКИ	158